

nocet; non autem nisi quia nocet bono: nocere enim malo, bonum est, quum corruptio mali sit bona. Non autem noceret, formaliter loquendo, bono, nisi esset in bono: sic enim cæcitas homini nocet, in quantum in ipso est. Oportet igitur quod malum sit in bono.

4. Item. Malum non causatur nisi à bono, & per accidens tantum. Omne autem quod est per accidens, reducitur ad id quod est per se. Oportet igitur semper cum malo causato, quod est effectus boni per accidens, esse bonum aliquod, quod est effectus boni per se, ita quod sit fundamentum ejus: nam quod est per accidens, fundatur super id quod est per se.

Sed cum bonum, & malum sint opposita; unum autem oppositorum non possit esse alterius subjectum, sed expellat ipsum; videtur alicui primo aspectu esse inconueniens, si bonum subjectum mali esse dicatur.

Non est autem inconueniens, si veritas perquiratur. Nam bonum communiter dicitur, sicut & ens, quum omne ens in quantum hujusmodi, sit bonum, ut probatur cap. VII. Non est autem inconueniens ut non ens sit in ente sicut in subjecto: privatio enim quælibet est non ens, & tamen subjectum ejus est substantia, quæ est ens aliquod; non tamen non ens est in ente sibi opposito, sicut in subjecto: cæcitas enim non est non ens universale, sed non ens hoc, quo scilicet tollitur visus. Non est igitur in visu sicut in subjecto, sed in animali. Similiter autem malum non est sicut in subjecto, in bono sibi opposito, sed hoc per malum tollitur, sed in aliquo alio bono; sicut malum moris est in bono naturæ; malum autem naturæ, quod est privatio formæ, est in materia, quæ est bonum, sicut etiam ens in potentia.

CAPUT XII.

Quod malum non totaliter consumit bonum.

I. Par. quest. XLVIII. art. 4. & 1. 2. quest. LXXXV. art. 2.

Pater autem ex prædictis quod quantumcumque multiplicetur malum, numquam potest totum bonum consumere. Semper enim oportet quod remaneat mali subjectum, si malum remanet. Subjectum autem mali est bonum. Manet igitur semper bonum.

Sed cum contingat malum in infinitum intendi; semper autem per intensionem mali minuatur bonum; videtur in infinitum per malum diminui bonum. Bonum autem quod per malum diminui potest, oportet esse finitum: nam infinitum bonum non est capax mali, ut in primo Libro cap. XXXIX. ostensum est. Videtur igitur quod quandoque totum tollatur bonum per malum: nam si ex finito aliquid finities tollatur, oportet illud quandoque per ablationem consumi.

Non autem potest dici, ut dicunt quidam, quod sequens ablatio, secundum eandem proportionem facta qua & prior, in infinitum procedens, bonum non possit consumere, sicut in continui divisione contingit. Nam si ex bicubitali linea dimidium subtraxeris, itemque ex residuo dimidium, & sic in infinitum procedas; semper aliquid adhuc dividendum remanebit. Sed tamen in hoc divisionis processu semper posterius subtractum oportet esse minus secundum quantitatem: dimidium enim totius quod prius subtraheretur; majus est secundum quantitatem absolutam quam dimidium dimidii, licet eadem proportio maneat. Hoc autem in diminutione qua bonum per

malum diminuitur, nequaquam potest accidere: nam quanto bonum magis per malum fuerit diminutum, erit infirmius, & sic per secundum malum magis diminui poterit; rursusque malum sequens contingit esse æquale, vel majus priore: unde non semper secundo subtrahetur à bono per malum minor boni quantitas, proportionem servata eadem.

Est igitur dicendum. Ex præmissis enim manifestum est, quod malum totaliter bonum, cui oppositum est tollit, sicut cæcitas visum. Oportet autem quod remaneat bonum, quod est mali subjectum: quod quidem, in quantum subjectum est, habet rationem boni, secundum quod est potentia ad actum boni, quod privatur per malum. Quanto igitur minus fuerit in potentia ad illud bonum, tanto minus erit bonum. Subjectum autem sit minus potentia ad formam, non quidem per solam subtractionem alicujus partis subjecti per hoc quod aliqua pars potentie subtrahatur, sed per hoc quod potentia impeditur per contrarium actum, ne in actum formæ exire possit, sicut subjectum tanto est minus potentia frigidum, quantum in eo magis calor augetur.

Diminuitur igitur bonum per malum, magis apponendo contrarium, quam de bono aliquid subtrahendo: quod etiam convenit his quæ dicta sunt de malo. Diximus enim, quod malum incidit præter intensionem agentis, quod semper intendit aliquid bonum, ad quod sequitur exclusio alterius boni, quod est ei oppositum. Quanto igitur illud bonum ad quod præter intensionem agentis sequitur malum, magis multiplicatur, tanto potentia ad bonum contrarium diminuitur magis; & sic magis per malum dicitur diminui bonum. Hæc igitur diminutio boni per malum non potest in naturalibus in infinitum procedere: nam formæ naturales, & virtutes omnes terminatæ sunt, & perveniunt ad aliquem terminum ultra quem porrigi non possunt. Non potest igitur neque forma aliqua contraria, neque virtus contrarii agentis in infinitum augeri, ut ex hoc sequatur in infinitum diminutio boni per malum. In moralibus autem potest ista diminutio in infinitum procedere: nam intellectus, & voluntas in suis actibus terminos non habent: potest enim intellectus intelligendo in infinitum procedere, unde mathematicæ numerorum species, & figurarum infinitæ dicuntur: & similiter voluntas in volendo in infinitum procedit, qui enim vult furtum committere, potest iterum velle & aliud committere, & sic in infinitum. Quanto autem voluntas magis in fines indebitos tendit, tanto difficilius redit ad proprium & debitum finem: quod patet in his in quibus oportet peccandi consuetudinem jam est habitus vitiorum inductus. In infinitum igitur per malum moris bonum naturalis aptitudinis diminui potest; numquam tamen totaliter tollitur, sed semper naturam remanentem comitatur.

CAPUT XIII.

Quod malum habet aliquo modo causam.

I. Par. quest. XLIX. art. 1.

Ex prædictis autem ostendi potest, quod etsi malum non habeat causam per se, cujuslibet tamen mali oportet esse causam per accidens.

1. Quicquid enim est in aliquo ut in subjecto, oportet quod habeat aliquam causam: causatur enim vel ex subjecti principis, vel ex aliqua extrinseca causa. Malum autem est in bono sicut in subjecto, ut

ut ostensum est. Oportet ergo quod malum habeat causam.

2. Item. Quod est in potentia ad utrumque oppositorum, non constituitur in actu alicujus eorum nisi per aliquam causam: nulla enim potentia facit se esse in actu. Malum autem est privatio ejus quod quis natus est, & debet habere, ex hoc enim unumquodque dicitur malum esse. Est igitur malum in subjecto quod est in potentia ad ipsum, & ad suum oppositum. Oportet igitur quod malum habeat aliquam causam.

3. Adhuc. Quicquid inest alicui præter suam naturam, advenit ei ex aliqua alia causa: omnia enim in his quæ sunt sibi naturalia, permanent, nisi aliquid aliud impediatur: unde lapis non teritur, nisi ab aliquo projiciente, nec aqua calefit nisi ab aliquo calefaciente. Malum autem semper inest præter naturam ejus cui inest, cum sit privatio ejus quod natum est aliquid, & debet habere. Igitur oportet quod malum semper habeat aliquam causam vel per se, vel per accidens.

4. Amplius. Omne malum consequitur ad aliquod bonum, sicut corruptio sequitur ad aliquam generationem. Sed omne bonum habet aliquam causam præter primum bonum, in quo non est aliquid malum, ut in primo Libro cap. XXXIX. ostensum est. Omne igitur malum habet aliquam causam, ad quam sequitur per accidens.

CAPUT XIV.

Quod malum est causa per accidens.

Ex eisdem etiam patet quod malum etsi non sit causa per se, est tamen causa per accidens.

1. Si enim aliquid est causa alicujus per se, id quod accidit ei, est causa illius per accidens; sicut album, quod accidit ædificatori, est causa domus per accidens. Omne autem malum est in aliquo bono; bonum autem omne est alicujus aliquo modo causa: materia enim est quodammodo causa formæ, & quodammodo è converso; & similiter est de agente, & fine: unde non sequitur processus in infinitum in causis, & causatis, si quodlibet est alicujus causa, propter circulum inventum in causis, & causatis secundum species diversas causarum. Malum igitur est per accidens causa.

2. Adhuc. Malum est privatio quædam, ut ex prædictis cap. VI. patet. Privatio autem est principium per accidens in rebus mobilibus, sicut materia, & forma per se. Malum igitur est alicujus causa per accidens.

3. Præterea. Ex defectu causæ sequitur defectus in effectu. Defectus autem in causa est aliquid malum, non tamen potest esse causa per se: quia res non est causa per hoc quod est deficiens, sed per hoc quod est ens, si enim tota deficeret, nullus esset causa. Malum igitur est alicujus causa per accidens.

4. Item. Secundum omnes species causarum discernendo invenitur malum esse per accidens causa. In specie quidem causæ efficientis, quia propter causæ agentis deficientem virtutem sequitur defectus in effectu, & actione. In specie vero causæ materialis, quia ex materiæ indispositione causatur in effectu defectus. In specie vero causæ formalis, quia uni formæ semper adjungitur alterius formæ privatio. In specie vero causæ finalis, quia indebito fini adjungitur malum, in quantum per ipsum finis debitus impeditur. Patet igitur quod malum est causa per accidens, &

non potest esse causa per se.

CAPUT XV.

Quod non est summum malum, quod sit omnium malorum principium.

Ex hoc autem patet quod non potest esse aliquid summum malum, quod sit omnium malorum principium.

1. Summum enim malum oportet esse absque consortio omnis boni, sicut & summum bonum est quod est omnino separatum à malo. Non potest autem esse aliquid malum omnino separatum à bono, cum ostensum sit cap. XI. quod malum fundatur in bono. Ergo nihil est summe malum.

2. Adhuc. Si aliquid est summe malum, oportet quod per essentiam suam sit malum, sicut & summe bonum est quod per suam essentiam bonum est. Hoc autem est impossibile, cum malum non habeat aliquam essentiam, ut supra cap. VII. probatum est. Impossibile est igitur ponere summum malum, quod sit malorum principium.

3. Item. Illud quod est primum principium, non est ab aliquo causatum. Omne autem malum causatur à bono, ut cap. XI. ostensum est. Non est igitur malum primum principium.

4. Amplius. Malum non agit nisi in virtute boni, ut ex præmissis cap. IX. & X. patet. Primum autem principium agit virtute propria. Malum igitur non potest esse primum principium.

5. Præterea. Cum id quod est per accidens, sit posterius eo quod est per se; impossibile est quod sit primum id quod est per accidens. Malum autem non event nisi per accidens, & præter intensionem, ut cap. IV. probatum est. Impossibile est igitur quod malum sit primum principium.

6. Adhuc. Omne malum habet causam per accidens, ut cap. XIII. probatum est. Primum autem principium non habet causam neque per se, neque per accidens. Malum igitur non potest esse primum principium in aliquo genere.

7. Item. Causa per se, prior est ea quæ est per accidens, sed malum non est causa nisi per accidens, ut cap. præced. ostensum est. Malum igitur non potest esse primum principium in aliquo genere.

Per hoc autem excluditur error Manichæorum ponentium aliquid summum malum, quod est principium primum omnium malorum.

CAPUT XVI.

Quod finis cujuslibet rei est bonum.

Si autem omne agens agit propter bonum, ut supra cap. III. probatum est, sequitur ulterius quod cujuslibet entis bonum sit finis.

1. Omne enim ens ordinatur in finem per suam actionem: oportet enim quod vel ipsa actio sit finis, vel quod finis actionis sit finis agentis, quod est ejus bonum.

2. Amplius. Finis rei cujuslibet est in quod terminatur appetitus ejus. Appetitus autem cujuslibet rei terminatur ad bonum: sic enim Philosophi definiunt bonum: *Quod omnia appetunt*. Cujuslibet igitur rei finis est aliquid bonum.

3. Item. Illud ad quod aliquid tendit cum extra ipsum fuerit, & in quo quiescit cum ipsum habuerit, est